

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การที่สังคมมีลักษณะพลวัต (dynamics) ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จะต้องเกิดขึ้นเสมอ เพียงแต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น การกำหนดบทบาท (role) และความคาดหวัง (expectation) ของสังคมที่มีต่อบุรุษและสตรีซึ่งแตกต่างกัน จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ในอดีต สังคมไม่ได้เปิดโอกาสให้สตรีได้แสดงบทบาทตามความสามารถที่แท้จริง ทิศทางในการพัฒนาประเทศในสมัยปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก และส่งผลกระทบต่อ การกำหนดบทบาทของสตรี กล่าวคือสตรีในสังคมสมัยใหม่ นอกจากจะมีภาระใน ครอบครัวแล้วยังมีบทบาทในการทำงานนอกบ้าน เพื่อหารายได้มาเจือจุนครอบครัว และกลายมาเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน

เป็นที่ยอมรับกันว่า การศึกษานับเป็นก้าวแรกที่น่าไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพในสังคมสมัยใหม่ ทั้งยังช่วยให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในการเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เมื่อมนุษย์ได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้นจึงทำให้มีโอกาสในการพัฒนาสติปัญญาและความรู้ต่างๆ มากยิ่งขึ้น จึงนำไปสู่การเรียกร้องต้องการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่เห็นว่ายังไม่เหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นเพื่อที่จะให้การเรียกร้องนั้นสัมฤทธิ์ผลจึงนำไปสู่การรวมพลัง และเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเช่น ขบวนการเรียกร้องสิทธิมนุษยชน ขบวนการต่อสู้เพื่อสันติภาพ ขบวนการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ขบวนการเรียกร้องต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องความเสมอภาคระหว่างเพศ เพื่อให้สตรีได้รับสิทธิเท่าเทียมกับบุรุษในการแสดงบทบาททั้งทางการเมือง

เศรษฐกิจ และสังคม เมื่อพิจารณาถึงสถานะ และบทบาทของสตรีแล้ว กล่าวได้ว่า สตรีอยู่ในฐานะพลเมืองชั้นสองของสังคม (ริงสเรคค์ ประเสริฐศรี, 2526:63) หมายความว่าสังคมไม่ยอมรับในความสามารถของสตรี ซึ่งการไม่ยอมรับดังกล่าว นั้นได้ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคจะเห็นได้ว่า สตรีถูกกีดกันไม่ให้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญๆ ในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยบทบาทส่วนใหญ่จะตกอยู่กับบุรุษ ซึ่งลักษณะการกีดกันสตรีนี้จะปรากฏทั้งในกฎหมาย ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรมและ บทบัญญัติในศาสนา จากสภาพการดังกล่าวนำไปสู่การกดขี่และดูถูกเหยียดหยาม ระหว่างเพศ และจุดนี้เองที่ทำให้เกิดการถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์ ตลอดจนการ เกิดขบวนการต่อสู้ เพื่อสิทธิสตรีโดยมุ่งหวังให้สตรีได้หลุดพ้นจากสภาพการดังกล่าว ข้างต้น

ในมิติทางการเมือง แม้ว่าสตรีจะได้รับโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมือง จะพบว่า การยอมรับบทบาทของสตรี ในทางการเมืองยังมีอยู่น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับบทบาท อำนาจและอิทธิพลในทางการเมืองของบุรุษ กล่าวคือบทบาทและอำนาจของสตรีในทางการเมืองในสังคมส่วนใหญ่ยังมีลักษณะที่ถูกกีดกันไม่มีอำนาจที่แท้จริงในการกำหนดนโยบายบริหาร ประเทศ ในการเจรจาต่อรองทางการเมือง รวมทั้งยังไม่มีส่วนร่วมใช้สิทธิเสมอภาคในการบีบบังคับให้ผู้ดำเนินการแบ่งผลประโยชน์ของหญิง (กนลา สุขพานิช-ขันทปราบ, 2521:68) ในปัจจุบันยังคงเชื่อหรือมีค่านิยมว่าสตรีไม่ควรจะมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะที่เป็นผู้นำทางการเมืองก็ตาม แต่การให้สตรีเข้ามามีบทบาท ในทางการเมืองมากขึ้นนั้นเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้มีการทดสอบความเชื่อของสตรี ในสังคมสมัยใหม่ที่มีความคิดว่าตนเอง มีความสามารถในการแสดงบทบาททางการเมืองการปกครองได้ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าบุรุษ

ในกรณีของสังคมไทย นับตั้งแต่สมัยโบราณมาแล้วที่วัฒนธรรมทางการเมืองการปกครองไม่เปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง นั้นหมายความว่าสตรีไทยถูกจำกัดบทบาท สิทธิเสรีภาพ โดยกฎหมายต่างๆ ที่บัญญัติไว้ว่า บทบาทและหน้าที่บางอย่างนั้นเป็นของบุรุษโดยเฉพาะ นอกจากนี้อิทธิพลของขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ก็เป็นส่วนหนึ่งด้วยที่จำกัดบทบาทของสตรีให้อยู่ในกรอบ มีบทบาทเฉพาะภายในบ้านเรือนเท่านั้น เว้นแต่ในยามสงครามที่อาจจะให้บทบาทเพิ่ม มากขึ้น

ในสภาพการปัจจุบัน สังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากมาย การเปิดโอกาสให้สตรีได้แสวงหาความรู้ ความสามารถมีมากขึ้นทำให้สตรีได้เรียนรู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม และเมื่อทิศทางการพัฒนาประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป แรงงานของสตรีมีความจำเป็นในฐานะพลังการผลิตที่สำคัญอย่างหนึ่ง สตรีเริ่มมีบทบาทนอกบ้าน โดยการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองมากขึ้นตามโอกาสที่อำนวยให้ ทำให้สตรีได้มีโอกาสในการปรับฐานะและบทบาทของตนได้บ้าง ในบางระดับ เช่นในกลุ่มของสตรีที่มีโอกาสในการศึกษาสูง มักจะได้รับโอกาสในการเลื่อนตำแหน่งในทางสังคมและเศรษฐกิจ แต่ภาพรวมโดยส่วนใหญ่แล้วสตรียังคงติดขัดอยู่กับจารีตประเพณี ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมที่ถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณ ดังนั้นแม้ว่าสังคมสมัยใหม่จะมีความเจริญก้าวหน้าก็ตามแต่ฐานะของสตรียังเป็นพลเมืองชั้นสองอยู่เช่นเดิม โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาบทบาททางการเมืองของสตรี จากปรากฏการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน พบว่าสตรีจะเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับบุรุษแล้วมีความแตกต่างกันมาก ในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรแต่ละครั้ง สตรีที่สมัครเข้ารับการเลือกตั้งมักจะถูกมองว่าเป็นผองชुरส เพื่อเพิ่มสีสันในทางการเมืองเท่านั้น ซึ่งการไม่ยอมรับและไม่สนับสนุนบทบาทของสตรีนั้น ถ้าจะกล่าวให้ตรงจุดก็คือการไม่ยอมรับในความสามารถของสตรีนั่นเอง ซึ่งการไม่ยอมรับดังกล่าวนำไปสู่ความไม่เสมอภาคและทำให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมายเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างเพศ และเมื่อพิจารณาถึงสาเหตุที่นำไปสู่การไม่ยอมรับในความสามารถของสตรี พบว่าเกิดจากสาเหตุหลายประการเช่น เกี่ยวกับโครงสร้างทางสรีระของสตรี การศึกษา ศาสนา การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม เป็นต้น

การศึกษาถึงบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีในเมืองไทย ต้องการแสดงให้เห็นว่า สตรีที่ได้รับโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วมและเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น สามารถที่จะแสดงบทบาทให้ประจักษ์ว่ามีความสามารถไม่แตกต่างกับบุรุษ และยังสามารถทำหน้าที่บางประการได้ดีกว่าบุรุษด้วยซ้ำ แต่ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นว่า สตรีนั้นถูกจำกัดบทบาทไม่ให้เขามามีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองจึงทำให้ขาดโอกาสในการแสดงความสามารถให้ประจักษ์ มีนักวิชาการมากมายที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี เช่น Jean J. Kirkpatrick (1979:8-20) ได้อธิบายถึงข้อ

จำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีบทบาททางการเมือง ดังนี้คือ

1. ข้อจำกัดทางจิตวิทยา ทำให้สตรีขาดบุคลิกภาพในการเป็นผู้นำประกอบกับความเชื่อตามศาสนาที่เน้นบทบาทของบุรุษในการเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองครอบครัวมีการให้ทัศนะเกี่ยวกับจุดกำเนิดของสังคมที่ต้องการอาศัยการใช้อำนาจบังคับในการจัดระเบียบของสังคม จึงทำให้สตรีเกิดความเชื่อว่าการใช้อำนาจบังคับในสังคมนั้นเป็นเรื่องของบุรุษ

2. ข้อจำกัดทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดบุคลิกภาพที่แตกต่างกันระหว่างสตรีกับบุรุษ วัฒนธรรมจะกำหนดบรรทัดฐานของเพศ จาแนกพฤติกรรม และบทบาทแต่ละเพศ โดยอาศัยกระบวนการสั่งสมและการกล่อมเกลารวมทั้งเมืองจึงเป็นที่เชื่อกันว่า วัฒนธรรมจำกัดการพัฒนาตนเองของสตรี จำกัดทางเลือกและโอกาสการมีส่วนร่วมในสังคม

3. ข้อจำกัดทางด้านบทบาท กล่าวคือบุคคลจะพยายามรักษาบทบาทของตน และจะพยายามประพฤติปฏิบัติตนตามที่ถูกคาดหวังจากสังคม ดังนั้นเมื่อสตรีจำเป็นต้องปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมคาดหวังในการเป็นมารดาและเป็นภรรยา จึงทำให้สตรีไม่มีเวลาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในงานอื่นๆ นอกเหนือไปจากงานบ้าน ดังนั้นบทบาทตามที่สังคมกำหนดจึงไม่เปิดโอกาสให้สตรีได้เข้ามามีบทบาททางการเมือง

4. ข้อจำกัดจากการวางแผนร่วมกันของบุรุษ เพื่อผูกมัดภรรยาติดยึดอยู่กับบทบาทของมารดาและภรรยา และจะยอมรับให้สตรีได้เข้ามามีบทบาทเพื่อช่วยรับภาระด้านเศรษฐกิจเท่านั้น ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากความเชื่อที่ว่าบุรุษต้องการรักษาอำนาจและตำแหน่งที่มีอิทธิพลทางการเมืองการปกครองของตนไว้นั่นเอง

ข้อจำกัดต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้สตรีที่เข้าสู่บทบาททางการเมืองมีจำนวนไม่มากนัก กล่าวคือสตรีที่สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง นอกจากจะมีจำนวนน้อยแล้วยังมีโอกาสดังกล่าวได้รับการเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชนน้อยมากด้วย เมื่อเป็นดังนี้จึงทำให้การเมืองเกิดปัญหาต่างๆ มากมายในปัจจุบัน เช่น ปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากการศึกษาของ Jean J. Kirkpatrick

(1979 : 147: 152) พบว่าสตรีส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญต่องานในด้านการบริการชุมชน มีเป้าหมายเพื่อการปรับปรุงสาธารณะเน้นประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และสตรีมองปัญหาในเชิงเป็นจริง เป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรมและมีความสนิทต่อหน้าที่ของพลเมืองสูงกว่าชาย และมีความเคร่งครัดในศีลธรรมจรรยา มากกว่าชาย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าสตรีที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองจะมีเป้าหมายในการทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าบุรุษ นอกจากนี้การที่รัฐสภาไทยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีจำนวนน้อย ส่งผลให้ปัญหาสำคัญของชาติหลายๆ เรื่องขาดผู้ที่สนใจและเข้าใจปัญหาเข้ามาทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหอย่างจริงจัง อันได้แก่ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิสตรี ปัญหาแม่และเด็ก ปัญหาโสเภณี ปัญหาแรงงานของสตรีปัญหาการทำแท้ง เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีมีความเข้าใจต่อปัญหาเหล่านี้ดี เนื่องจากมีความไวและความละเอียดอ่อนในการสังเกตสูง (sensitivity of observation) จึงมีความเข้าใจและใส่ใจตลอดทั้งได้ให้ความสำคัญต่อปัญหาดังกล่าวสูงมาก ในขณะที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบุรุษอาจจะละเลยหรือมองข้ามความสำคัญไปทั้งยังไม่ให้ความร่วมมือต่อการพิจารณาแก้ไขปัญหาดังกล่าวอีกด้วย จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าควรอย่างยิ่งที่จะได้ให้ความสำคัญสนับสนุนให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีเพิ่มมากขึ้นสำหรับในแวดวงของการเมืองยุคปัจจุบันมิใช่ปล่อยให้เป็นการะหน้าที่ของบุรุษแต่เพียงลำพัง

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อทราบถึงภูมิหลังและปัจจัยกำหนดในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี
2. เพื่อทราบเกี่ยวกับปัจจัยที่เอื้ออำนวยและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี
3. เพื่อทราบว่าความแตกต่างระหว่างเพศมีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีอย่างไร

กรอบความคิดในการศึกษา

1. แนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสตรีกับการมีบทบาททางการเมือง

แนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องนี้ส่วนใหญ่เป็นผลงานของกลุ่ม Feminist เช่น Jean J. Kirkpatrick, Melville Currell, Carolyn M. Elliott, Kate Millett เป็นต้น ซึ่งได้มีการศึกษาถึงเหตุผล และความจำเป็นของสตรีกับการมีบทบาททางการเมือง ซึ่งทั้งได้ศึกษาวิเคราะห์ และสรุปผลเกี่ยวกับปัจจัยที่เอื้ออำนวย และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดและทฤษฎีดังกล่าวนี้ มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาเรื่องการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีไทย เพื่อพิจารณาว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีไทยมีกระบวนการในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองอย่างไร และมีความสอดคล้องหรือแตกต่างจากสตรีในภูมิภาคต่างๆ ของโลกหรือไม่อย่างไร

2. แนวความคิดทฤษฎีเรื่องการเป็นตัวแทน

แนวความคิดทฤษฎีนี้ถือว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นการปกครองในระบอบตัวแทน หมายความว่า การเลือกตั้งซึ่งเป็นกลไกหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ทำให้เกิด "ตัวแทน" และตัวแทนที่มาจาก การเลือกตั้งนี้จะทำหน้าที่ในการสนองตอบ (responsiveness) ต่อความต้องการของประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ประการคือ

- 1) การสนองตอบในเชิงนโยบาย
- 2) การสนองตอบในเชิงบริการ
- 3) การสนองตอบในเชิงจัดสรรผลประโยชน์ และ
- 4) การสนองตอบในเชิงสัญลักษณ์ โดยแนวความคิดทฤษฎีเรื่องนี้ผู้วิจัย

ใช้เป็นกรอบในการศึกษาและประเมินบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีในการเมืองไทย

สมมุติฐานในการศึกษา

1. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีส่วนใหญ่มีภูมิหลังที่เอื้ออำนวยต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมือง
2. ภูมิหลังและความชำนาญพิเศษของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีจะมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการแสดงบทบาททางการเมือง
3. เพศมิได้เป็นอุปสรรคต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี

ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษาบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีในการเมืองไทย ก็เพื่อที่จะทราบความเป็นจริงในอีกมิติหนึ่งของการเมืองไทย ดังนั้นการศึกษานี้จึงกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีเป็นหน่วยของสิ่งที่วิเคราะห์ (object unit of analysis) โดยที่บทบาทหรือการกระทำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นเป็นสาระของสิ่งที่วิเคราะห์ (subject unit of analysis) การทราบว่าบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีเป็นอย่างไรจะทำให้เราสามารถทราบได้ว่าความเป็นจริงของการเมืองไทยเป็นอย่างไรด้วย ทั้งนี้เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองไทย ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีจุดรวมศูนย์ (focus) อยู่ที่การเมืองไทย ซึ่งในที่นี้หมายถึงสภาผู้แทนราษฎร นั้นหมายความว่าหน่วยของการวิเคราะห์ (unit of analysis) และระดับของการวิเคราะห์ (level of analysis) ในการศึกษาครั้งนี้คือ สภาผู้แทนราษฎรไทย โดยจะไม่เกี่ยวข้องกับสภาจังหวัด สภาตำบลหรือสภาเทศบาล ซึ่งก็เป็นอีกมิติหนึ่งของการเมืองไทยหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะไม่สนใจศึกษาบทบาทของสตรีที่เป็นสมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาตำบล หรือสมาชิกสภาเทศบาล หากแต่มุ่งศึกษาบทบาทของสตรีที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี ที่ได้รับการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 10 คน และเพื่อที่จะเข้าใจถึงสาเหตุแห่งการกระทำหรือการแสดง

บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้วิจัยจึงได้กำหนดตัวแปร (variables) ในการศึกษาดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (independent variable) ซึ่งเป็นตัวแปรสาเหตุ ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งได้แก่ปัจจัยภายในและภายนอกของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปัจจัยภายในได้แก่ ภูมิหลังของสตรีและครอบครัว ซึ่งในที่นี้หมายถึง การศึกษา ทักษะ ทักษะทาง เศรษฐกิจและสังคม ส่วนปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมของสตรี ประกอบด้วย รูปแบบทางการเมืองการปกครอง ระบบการเลือกตั้ง พรรคการเมือง วัฒนธรรม กฎหมายศาสนา

2. ตัวแปรตาม (dependent variavle) ซึ่งเป็นตัวแปรที่ผันแปรไปตามอิทธิพลของตัวแปรอิสระ ในที่นี้ได้แก่ บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

วิธีการศึกษา

ภายใต้ขอบเขตของการศึกษาดังกล่าวนั้นหมายความว่าผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับการกระทำ หรือการแสดงบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นหลัก ในการวิเคราะห์แต่การที่จะเข้าใจบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเมืองไทยนั้น ปัจจุบันยังไม่มีกฎเกณฑ์ทั่วไป (general law) หรือทฤษฎีที่จะช่วยให้เข้าใจเจตนาแห่งการกระทำหรือการแสดงบทบาททางการเมือง ของสมาชิกผู้แทนราษฎรไทย ดังนั้นการศึกษานี้ จึงเริ่มต้นด้วยการพยายามค้นหาลักษณะเฉพาะ และลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีไทย โดยมุ่งที่จะค้นหาอธิบายในเชิงสาเหตุ (causal explanaticn) และเพื่อที่จะให้ได้ข้อสรุปทั่วไป (generalization) เกี่ยวกับการแสดงบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งข้อสรุปทั่วไป (generalization) ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ จะนำไปสู่ความเข้าใจความเป็นจริงในอีกมิติหนึ่งของการเมืองไทย

การที่จะเข้าใจบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะต้องเริ่มต้นจากการทราบถึงภูมิหลังส่วนตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและครอบครัว ซึ่งภูมิหลังของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและครอบครัวนี้จะเป็นตัวชี้ (indicators) ที่จะช่วยให้เข้าใจการกระทำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะภูมิหลังต่างๆ เหล่านี้ เช่น การศึกษาทัศนคติ สถานทางเศรษฐกิจและสังคมจะเป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความคิด และอุดมการณ์ทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนี้จะต้องพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ เช่น รูปแบบการปกครอง พรรคการเมือง การเลือกตั้ง กฎหมาย ศาสนา ซึ่งเป็นปัจจัยสภาพแวดล้อมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย ทั้งนี้ เพราะการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นั้นมิได้ขึ้นอยู่กับความคิด อุดมการณ์ทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพียงอย่างเดียว หากแต่อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย และการที่จะทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยวิธีการศึกษา โดยการสัมภาษณ์ (interview) เป็นหลักในการเก็บข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (documents) เพื่อนำมาตรวจสอบความถูกต้อง (accuracy) เพราะความชัดเจน (validity) ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และยังช่วยให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่การสัมภาษณ์ไม่สามารถให้ได้

การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ (interview) ได้กระทำ 2 รอบ โดยการสัมภาษณ์ในรอบแรกนั้น เพื่อต้องการหาปริมาณปฏิบัติการ (operation definition) ภายใต้อุดมการณ์ดังกล่าวข้างต้น เพื่อที่จะนำมาจัดลำดับความสำคัญ และชั่งน้ำหนักตัวแปรแต่ละตัว ซึ่งมีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หลังจากนั้นก็จะหาปริมาณปฏิบัติการที่ได้จากการสัมภาษณ์ในรอบแรกไปให้ประชากรในการวิจัยลงคะแนนแบบ percentage อีกครั้งในการสัมภาษณ์รอบที่ 2 และในการสัมภาษณ์ครั้งหลังนี้จะเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (deep Interview) ที่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ศึกษาวิจัย ชักถามและตั้งคำถามเจาะในประเด็นต่าง ๆ ที่ยังไม่ชัดเจนตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลทั้งสองครั้งนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้ศึกษาได้กำหนดแนวคำถามขึ้น และได้ใช้แนวคำถามนี้ ให้การสัมภาษณ์ประชากรในการวิจัยเหมือนกันหมด ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดำเนินไปในทิศทางที่สนองตอบต่อวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากวิธีการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ได้แสดงให้เห็นว่าการเก็บข้อมูลในการวิจัยนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนั้นในขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมีหลักการดังนี้ คือ จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งที่จะพิสูจน์สมมุติฐานหรือปัญหาการวิจัยโดยตรง นั้นหมายความว่า การวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นการแสดงให้เห็นที่มาของปัญหาหรือสาเหตุของปัญหาที่ทำให้สตรีไม่ได้รับการยอมรับจากบุรุษ ซึ่งปัญหาการที่บุรุษไม่ยอมรับในความสามารถของสตรี นี้ได้ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ และนำไปสู่ปัญหาต่างๆ มากมายทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การศึกษาบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี จะเป็นการสะท้อนสาเหตุของปัญหานี้ ในมิติทางการเมือง กล่าวคือในขั้นตอนแรกจะทำการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี โดยในขั้นตอนนี้จะพิจารณาข้อมูลทั้งในส่วนที่เป็นภูมิหลังส่วนตัวของสตรีและครอบครัวก่อนเข้าสู่บทบาททางการเมือง และปัจจัยของสภาพแวดล้อมต่างๆ เช่น รูปแบบการปกครอง การเลือกตั้ง พรรคการเมือง กฎหมาย ศาสนาและวัฒนธรรม จุดมุ่งหมายในการศึกษาวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ มุ่งที่จะค้นหาปัจจัยสาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี ในขณะที่เดียวกันก็ค้นหาปัจจัยที่เอื้ออำนวยหรือสนับสนุนการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีควบคู่กันไปด้วย โดยในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลนั้นได้อาศัยการเปรียบเทียบร้อยละ ในการให้นำหนักแก่ตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี ในขั้นตอนนี้ได้ใช้แนวความคิดทฤษฎีเรื่องสตรีกับการเมืองในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจะพิจารณาว่าข้อมูลทั้งหมดที่เก็บรวบรวมมานั้นมีความหมายอย่างไรมีความสอดคล้องยืนยันหรือขัดแย้งกับทฤษฎีที่นำมาใช้หรือไม่ อย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อมาจะอาศัยแนวความคิดทฤษฎีเรื่องการเป็นตัวแทนเป็นกรอบในการศึกษา ซึ่งในขั้นตอนนี้จะเป็นการประเมินบทบาทหรือการกระทำของ ส.ส.สตรีภายหลังจากที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชน โดยจะพิจารณาว่า ส.ส.สตรีเหล่านี้มีบทบาทหรือการกระทำที่สนองตอบในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างไร ซึ่งก็จะได้ศึกษาวิเคราะห์บทบาททั้งในและนอกสภา สำหรับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ มุ่งที่จะค้นหาข้อสรุปทั่วไปเกี่ยวกับการแสดงบทบาททางการเมืองของสตรีว่าอยู่ภายใต้อิทธิพลของอะไร

ข้อจำกัดในการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องของ ส.ส. สตรี ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องใช้วิธีการหาข้อมูลส่วนหนึ่งโดยการสัมภาษณ์ ดังนั้นข้อเท็จจริงที่ทราบอาจจะเกิดมิติหรือความเอนเอียงไปในทางใดทางหนึ่งได้ เพราะเป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และข้อจำกัดอีกอย่างหนึ่งคือการศึกษาครั้งนี้จำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะบทบาทของ ส.ส. สตรีเท่านั้น มิได้วิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของ ส.ส.สตรี และมีได้วิเคราะห์ความคิดเห็นของ ส.ส. บุรุษที่ทำงานร่วมกับ ส.ส.สตรี ซึ่งข้อจำกัดทั้งสองดังกล่าวถ้าหากว่าสามารถกระทำได้ก็จะส่งผลให้การประเมินบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้อาจจะเป็นการเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในโอกาสต่อไป

นิยามศัพท์

บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนสตรี หมายถึง การกระทำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี ในแง่ของการเป็นตัวแทนในเชิงการสนองตอบต่อประชาชน ซึ่งได้กระทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจและการปกครองต่างๆ ทั้งในและนอกสภาผู้แทนราษฎร

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี (ส.ส.สตรี) หมายถึง สตรีที่ได้รับความไว้วางใจในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชนในเขตเลือกตั้ง หรือของประเทศตามความหมายที่กล่าวถึงในการวิจัยนี้หมายถึง ส.ส.สตรีจำนวน 10 คน ที่ได้รับเลือกตั้งเมื่อ 24 กรกฎาคม 2531

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงภูมิหลังและปัจจัยที่กำหนดการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี
2. ทราบปัจจัยที่เอื้ออำนวยและอุปสรรคต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของ ส.ส.สตรี
3. ทราบว่าความแตกต่างระหว่างเพศมีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีอย่างไร
4. เพื่อเป็นประโยชน์ในทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องสตรีกับการมีบทบาททางการเมือง

การนำเสนอผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 จะกล่าวถึงความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ในการศึกษา สมมุติฐานในการศึกษา ขอบข่ายและข้อจำกัดในการศึกษา นิยามศัพท์สำคัญ วิธีการศึกษา ประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งในส่วนที่หนึ่งนี้กล่าวได้ว่าเป็นบทนำเป็นการปูพื้นฐานเพื่อที่จะนำไปสู่การทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระในส่วนอื่นๆ ต่อไป

ส่วนที่ 2 จะเป็นการกล่าวถึงเนื้อหาสาระของแนวความคิดทฤษฎีที่จะนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย และจะอธิบายถึงเหตุผลและข้อจำกัดของแนวความคิดทฤษฎีที่นำมาใช้

ส่วนที่ 3 เป็นเรื่องของสตรีกับการเข้าสู่บทบาททางการเมือง โดยจะได้พิจารณาภูมิหลังทางการเมืองและปัจจัยที่กำหนดการเข้าสู่บทบาททางการเมือง ซึ่งได้แก่ปัจจัยภายในตัวของสตรีเอง เช่น การศึกษา ค่านิยม สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมของสตรีได้แก่ วัฒนธรรม กฎหมาย ศาสนา ระบบการเลือกตั้ง รูปแบบการเมืองการปกครอง เป็นต้นสิ่งเหล่านี้ได้หล่อหลอมแนวความคิด จุดยืน อุดมการณ์ทางการเมืองของสตรี

ส่วนที่ 4 จะนำเสนอบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี โดยได้แยกเป็นบทบาทในสภาและนอกสภา ซึ่งการวิเคราะห์ในบทนี้จะได้นำแนวความคิดทฤษฎี ที่ได้กล่าวไว้อย่างละเอียดในส่วนที่ 2 มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ส่วนที่ 5 จะเป็นบทสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย